Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2013

УДК 336.713.2

М. В. Бодрецький,
викладач, к.е.н., МАУП

ОЦІНКА БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ: ТЕОРІЯ І РЕАЛЬНІСТЬ

Проаналізовано систему управління та регулювання банківської діяльності з урахуванням ризику. Визначено основні завдання які необхідно вирішувати вітчизняному банківському нагляду в короткостроковій перспективі проводячи оцінку банківських ризиків.

The system of control and regulation of banking activities based on risk. The basic problem that must be addressed domestic banking supervision in the short-term spending assessment of banking risks.

Ключові слова. *Внутрішній контроль, державна політика, методи регулювання, нормативна база, ризик, стратегія, функціонування банків.*

Keywords: *Internal control, public policy, methods of regulation, regulatory framework, risk, strategy, operation of banks.*

Актуальність теми дослідження. Суперечність, що виникає між мотивованим прагненням банків до ризику і бажанням знизити ступінь ризику, згладжується шляхом створення системи управління ризиком та прийняттям таких управлінських рішень, які будуть результативними. Це передбачає оцінку величини та ймовірності ризику до проведення банківських операцій або угод. В умовах ринку, а тим більше в період переходу до нових економічних відносин в країнах СНД, проблема оцінки банківських ризиків набула особливої актуальності, викликала підвищений інтерес у багатьох сучасних економістів, які займаються дослідженням категорії «ризик», і банкірів зокрема. Вивчення проблеми спирається на методологію, розроблену в економічній теорії.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблемам регулювання банківської системи України з урахуванням ризиків присвячені роботи наступних вчених: Г. Башнянина, О. Вовчак, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, М. Козоріз, О. Копилюк, О. Кириченко, А. Мороза, С. Мочерного, О. Петрика, М. Савлука, Т. Смовженко, М. Суржинського, С. Реверчука, С. Хорунжого, Т. Черничко, В. Ющенка та інших, але разом з тим залишається багато невирішених проблем, щодо комплексного державного регулювання банківської діяльності з урахуванням ризиків.

Постановка завдання. Проаналізувати систему регулювання банківської діяльності з урахуванням ризику та визначити основні завдання які необхідно вирішувати вітчизняному банківському нагляду в короткостроковій перспективі проводячи оцінку банківських ризиків.

Виклад основного матеріалу. В період Великої депресії 1930-х рр. А. Маршалл і А. Пігу, прихильники нового розуміння ринкової економіки і пов'язаних з нею ризиків, запропонували свою теорію, засновану на тому, що підприємець (банкір) діє в умовах невизначеності. Його прибуток є величина змінна і випадкова. При укладенні господарських угод, договорів (кредитних, депозитних) підприємця цікавлять дві речі: розмір очікуваного прибутку і величина його можливих коливань. Поведінка підприємця (повною мірою це відноситься і до банкіра), з точки зору прихильників неокласичної теорії ризику, обумовлено концепцією граничної корисності.

Суть даної концепції в тому, що підприємець оцінить і вибере з усіх запропонованих варіантів вкладення грошей з однаковим прибутком той варіант, де коливання очікуваного прибутку найменші. Чим більше коливання, тим вище ризик не отримати плановану прибуток. Зрозуміло, при великих коливаннях є ймовірність отримати прибуток понад очікуваних розмірів. Проте кожен підприємець знає, що з ростом обсягу вкладень зростає і ризик втрат, саме тому він вважає за краще вибрати варіант з малою ймовірністю і невеликою величиною відхилення, оцінюючи рівень можливого прибутку і можливого ризику. Виходячи з цієї теорії суть оцінки банківського ризику полягає у визначенні рівня небезпеки потенційно можливої, імовірної втрати розміщених в активні операції грошових ресурсів або недоотримання доходу в порівнянні з варіантом, який розрахований на раціональне використання ресурсів у консервативному вигляді банківської діяльності, наприклад, розміщення ресурсів у державні цінні папери.

Може мати місце додаткова витрата, через що зменшиться прибуток. Або при колишніх витратах дохід виявиться нижче очікуваного, і в цьому випадку прибуток так само, як і в першому варіанті, буде менше розрахункової величини.

Розмір ризику підприємницької діяльності в класичній теорії ототожнюється з математично розрахованими сумами втрат, які можуть мати місце за результатами прийнятого управлінського рішення [2].

Ризик тут зведений до розміру збитку, що виник від невірних дій управлінця. Таке вузьке, однобічне тлумачення ризику і розрахунок його величини викликали заперечення у частини зарубіжних економістів, що спричинило за собою вироблення нового розуміння суті управління і вимірювання ризику, зокрема банківського ризику.

Зв'язок ризиків і результатів діяльності господарюючих суб'єктів без акценту на їх оцінку відзначали багато економістів. Зокрема, досліджуючи взаємозалежність ризику, невизначеності та прибутку, американський економіст Ф. Х. Найт в 20- х рр. минулого століття звертався до праць А. Сміта і, посилаючись на нього, писав: «...згадаємо відомий факт, обговоренню якого приділяв чимало уваги Адам Сміт: люди охоче ризикують малою сумою в надії виграти велику навіть у ситуації, коли відома ймовірність несприятливого результату або її оцінка набагато перевищує відношення першої суми до другої, і в той же час вони відмовляються нести малий ризик втрати більш великої суми заради практично вірного шансу виграти меншу суму навіть тоді, коли вони з досить великою ймовірністю застраховані від цієї втрати» [4].

Ризики, які породжують прибуток або ведуть до втрат, переважно пов'язані з імовірністю помилки у судженні, а отже, вони не вимірні, оскільки занадто унікальні, щоб їх можна було класифікувати. Ймовірно, з цієї причини вчений не став займатися питаннями оцінки величини ризику. «Якби ризик однозначно висловлювався в термінах шансів чи теоретичної ймовірності, то за його прийняття не належало б жодної винагороди; сам факт ризику жодним чином не міг би вплинути на розподіл доходу. Бо якщо величину допускає страхування ймовірності виграшу або втрати при будь-якій трансакції можна точно встановити або шляхом апріорних розрахунків, або за допомогою статистичних методів по даних минулого досвіду, і невеликі фіксовані витрати в межах управлінських витрат на забезпечення страхування дозволять зняти тягар несення ризику».

Розвиток підходів Ф. Х. Найта в області чисельної оцінки ризиків знайшло своє продовження в теорії раціонального вибору Дж. фон Неймана і О. Моргенштерна і в теорії оцінки уподобання станів К. Ерроу. Спільність їх підходів в тому, що вони пов'язують невизначеність з відсутністю будь-якого способу розподілу ймовірностей і вона не піддається об'єктивному або суб'єктивному вимірюванню. Тим не менш, незважаючи на умовність і деяку спірність таких

формулювань, вони створили передумови для математичної бази по кількісному вимірюванню і моделюванню ризиків, зокрема, з використанням теорії ймовірностей.

За Ф. Найту, ризик - це вимірна невизначеність: підприємець може передбачати або вгадати деякі основні параметри, результати, умови своєї справи в майбутньому. Цю позицію підтримує інший американський економіст Дж. Ф. Синки, стверджуючи, що «ризик є результат невизначеності майбутнього, ... джерелом ризику опиняються тільки непередбачені зміни». На його думку, проблематично вимірювати те, що не можна точно визначити [5].

Погоджуючись чи відкидаючи окремі позиції названих економістів, ми констатуємо той факт, що теорія ймовірності вже більше 100 років є математичною дисципліною, а ймовірність - математичним поняттям, об'єктивною числовою безрозмірною характеристикою випадкового, приймаючою значення на заданій ділянці. Таке положення дає аргументоване пояснення тому, що ризик не може бути тільки імовірністю втрат. Будь-який економіст підтвердить, що зростання обсягу вкладень супроводжується зростанням ризику і можливістю отримати додатковий дохід.

У 1970 -і рр. абсолютна більшість компаній усвідомило, що результати їх діяльності в тій чи іншій мірі пов'язані з господарськими та фінансовими ризиками, що спричинило за собою активну розробку стратегій управління ризиками, які допомагали підприємцям і банкірам організувати дієву систему захисту від ризиків. Це, у свою чергу, призвело до стрімкого зростання тих сегментів господарського та фінансового ринку, на яких ймовірність втрат через неможливість прорахувати ризик була мінімізована. Однак слід підкреслити, що цей успіх став можливий завдяки вірним управлінським рішенням менеджерів, спрямованим на обмеження та уникнення ризику, але не у зв'язку з тим, що була зроблена точна оцінка ризику.

Незважаючи на те що фактор ризику став сферою глибоких досліджень, наукових рекомендацій про те, як слід визначати ймовірність результату управлінських рішень щодо ризикових операцій, немає. За словами російського професора В. А. Швандара : «У вітчизняній економічній науці, по суті, відсутні загальновизнані теоретичні положення про підприємницький ризик, методи оцінки ризику стосовно до тих чи інших виробничих ситуацій та за видами підприємницької діяльності...» [6].

Аналогічна ситуація відзначається іншими економістами: «Управління ризиками починається з їх модифікації, визнання та оцінки. Щоб керувати виявленим і визнаним ризиком, необхідно вірно його оцінити. Єдиної загальноприйнятої методики оцінки банківських ризиків, що адекватно їх оцінює, поки немає».

Що стали предметом підвищеної уваги кредитний і процентний ризики в банківській сфері, а також ризик інфляційних втрат до теперішнього часу не можуть бути точно обраховані, хоча наукових дискусій, думок, публікацій на цю тему більш ніж достатньо. Нажаль, вони часто обмежуються повторенням відомих істин стосовно до конкретного банку. Методологічної цінності вони не містять. Більше того, в існуючих наукових публікаціях автори не наводять конкретних цифрових прикладів того, як вимірювати процентний ризик, хоча підкреслюють його особливу значимість з точки зору менеджменту. Така ситуація пояснюється тим, що, на нашу думку, принципово неможливо математично виміряти або оцінити будь-який ризик, в тому числі і відсотковий. Тут можливі інші підходи: «...розуміння економічної сутності та особливостей прояву процентного ризику з боку осіб, керуючих банківськими активами і пасивами, служить не менш, а, може бути, навіть більш важливим чинником управління цим ризиком, ніж наявність точних і загальновизнаних методів вимірювання ризику та встановлених нормативів». Узагальнення наукових праць, що стосуються оцінки величини ризику, дозволяє виявити ряд закономірностей, характерних для точок зору різних вчених-економістів [7].

Перше – ставлячи перед собою мету описати процес оцінки ризику (що неможливо без цифрових розрахунків), Пітер С. Роуз зазначає, що проблеми з позиками змушують банкірів приділяти особливу увагу оцінці ризиків і що ризик банкрутства банку може бути приблизно оцінений за допомогою чотирьох показників, що стосуються співвідношення капіталу, активів, пасивів, операцій з цінними паперами. Фактично будь-яких розрахунків щодо оцінки ризику він не робить.

В. А. Швандар, досліджуючи ризики в економіці, в розділі «Аналіз та оцінка ризиків» викладає загальні принципи аналізу ризику, перераховує зони ризику, призводить криві ймовірності отримання прибутку і ризику, але не описує, як математично оцінити величину ризику. Зокрема, він стверджує: «Головне в оцінці комерційного ризику – можливість побудови кривої ризику і визначення зон і показників допустимого, критичного і катастрофічного ризиків». Одночасно він відзначає, що побудова такої кривої базується на гіпотезі, що прибуток - випадкова величина, тобто останнє слово залишається за менеджером, який за своїм розсуд встановлює допущення.

В. В. Глущенко зупиняється тільки на оцінці ризику в технічних системах і зазначає, що для оцінки ризику потрібне використання деяких кількісних характеристик (які він не називає), за допомогою яких можна оцінити ймовірність отримання вигоди. Далі він наводить ряд параметрів, що рекомендуються при проведенні оцінки ризику, в тому числі: ймовірність появи катастроф і аварій, часу спрацьовування захисних пристроїв, електричної міцності ізоляцій.

Ю. А. Соколов і Н. А. Амосова пропонують оцінювати конкретні види банківських ризиків з використанням фінансових інструментів та їх співвідношення між собою, слідуючи вимогам Центрального банку щодо дотримання економічних нормативів [9].

В. В. Глухов зупиняється на оцінці комплексного ризику, для чого вважає за необхідне враховувати сукупність факторів, що на нього впливають і склад яких для кожного з оцінюваних подій специфічний і регламентується нормативними інструкціями. По суті, автор пішов від викладу методики оцінки ризику, хоча констатує, що ринковий ризик оцінюється максимально можливими втратами у вартості фінансового інструменту і може бути виражений в абсолютній і відносній величині.

В. М. Гранатуров відзначає, що в процесі оцінки невизначеності та кількісного визначення ступеня ризику найчастіше використовують імовірнісні розрахунки, де найбільш поширеним є статистичний метод. Він дає детальну характеристику цьому методу і його головним інструментам: середнє значення, дисперсія, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації та розподілення ймовірності. Далі він акцентує увагу на чинниках, що впливають на прибуток, наприклад, їм розглядається залежність продуктивності праці і прибутку (але ж може бути зроблена продукція з використанням високопродуктивної праці, яка не затребувана, і підприємство опиниться з збитками).

Дж. К. Ван Хорн оцінку ризику обмежує визначенням ризиковості інвестиційних проектів як відхилення потоку грошових коштів для даного проекту від очікуваного. Враховуючи, що банки активно здійснюють інвестиційну діяльність, рекомендації цього економіста могли бути корисні, але вони зводяться до встановлення стандартного відхилення, щоб оцінити ймовірність появи події, тобто інвестиційний проект з більш високим стандартним відхиленням є більш ризикованим з усіх інших варіантів.

Друге – всі названі вчені, крім П. С. Роуза, і ряд авторів, чиї імена і праці не названі, пропонують оцінювати ризик з використанням показників середнього значення досліджуваної випадкової величини (наслідків якої-небудь дії), дисперсії, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнта варіації і розподілу ймовірності досліджуваної випадкової величини. Як правило, акцент робиться на оцінці ймовірного результату діяльності, наприклад інвестиційної, тобто величині очікуваного прибутку, але ніяк не розміру ризику можливих втрат [3].

Третє – у своїх наукових працях вчені наводять найрізноманітніші формули підрахунку ризику: від найпростіших, коли потрібно скласти всі наявні ризики, до надзвичайно складних, з використанням диференціальних функцій. Не наводячи ці численні формули і не зупиняючись на технічних деталях, відзначимо те спільне, що є присутнім у них, тобто ті величини, які входять в пропоновані формули для розрахунку ризику:

- коефіцієнт ризику, який може змінюватися від нуля до нескінченності;
- коефіцієнт ризику країни, кожного окремого позичальника, виду та тривалості угоди, операції і т. д.;
- ймовірність настання ризикової події;
- максимально можливі втрати від кожного виду ризиків при здійсненні угоди;
- бальна оцінка кожного фактора в кожному виді ризику;
- розмір бальної шкали, в межах якої здійснюється оцінка факторів, що впливають на результат угоди;
- кількісна оцінка кожного окремого ризику;
- ступінь допустимості кожного ризику.

Автори нерідко призводять умовні цифрові приклади, однак не вказують, яким чином отримано значення перерахованих вище елементів пропонованих ними формул. Маючи дані по перерахованих і багатьом іншим позиціям, банкір без зусиль зможе провести математичні розрахунки. Але в тому то й проблема, як дізнатися чи отримати ці дані, адже ризик пов'язаний з невизначеністю і ймовірністю, які на практиці неможливо розрахувати математично.

Теорія ймовірності залишає шанс реалізації навіть нікчемної можливості тієї ситуації, яка протилежна основній масі подій. Іншими словами, може матеріалізуватися той ризик, вірогідність якого була мізерна, і в результаті підприємець або банк отримають збиток. Наприклад, в Киргизькій Республіці факти мародерства як наслідок революції 24 березня 2005 послужили причиною того, що розорилися багато бізнесменів. Навіть завбачливий і досвідчений підприємець - господар китайського магазину «Гоїн» покінчив з собою, так як його магазин спалили мародери і він не мав можливості розрахуватися з банком за кредитами, а

застава у вигляді товарних запасів, що знаходилися на складах магазину, була розграбована або знищена. Банк отримав проблемний великий кредит, хоча до цього даний кредит кваліфікувався як нормальний.

Спроба розробки єдиної стандартної методики оцінки ризику в банківській діяльності зроблена на рівні Центрального банку Росії та Національних банків інших республік СНД через розрахунок розміру ризику на одного позичальника або групу пов'язаних позичальників, сукупної величини ризику щодо інсайдерів банку, операціями з іноземною валютою, адекватності власного капіталу обсягом ризикових активів.

Ми пропонуємо додаткові загальні рекомендації з класифікації кредитів, які дозволять точніше визначити рівень кредитного ризику. При здійсненні класифікації кредитів необхідно проводити аналіз як стану повернення кредиту, так і зміни фінансового стану позичальників, їх гарантів, а також аналізувати якість застави. Нижче наведені фактори, що характеризують позичальника, використовуючи які можна більш точно провести класифікацію кредитів банку:

• нездатність позичальника погашати позичкову заборгованість згідно з умовами кредитного договору;

• збитковість основної діяльності позичальника;

• нестача або відсутність оборотного капіталу, коли короткострокові пасиви перевищують оборотні кошти позичальника;

• надходжень грошових коштів недостатньо для погашення позикової заборгованості;

• у позичальника суми заборгованості вище величини власного капіталу;

• позичальник не надає поточну фінансову інформацію про свою діяльність;

• на підприємстві немає належного керівництва або низька якість менеджменту;

• зловживання з боку керівництва або власників компанії ;

• нецільове використання позикових коштів;

• повна залежність від гарантів або поручителів;

• негативні тенденції показників рентабельності підприємства позичальника;

• недостача або втрата заставного забезпечення кредиту;

• неможливість реалізувати заставу без понесення збитків;

• незмінність суми позикової заборгованості, відсутність регулярних платежів за відсотками, неодноразове продовження терміну погашення кредиту та відсотків за нього;

• зміна умов погашення кредиту та сплати відсотків за нього.

Оцінюючи кредитний ризик, враховується та обставина, що чим довше позичальник володіє грошовими коштами банку або має право отримувати кошти по кредитній лінії, за зобов'язаннями, акредитивами і т. д., тим більше ступінь ризику появи негативних тенденцій. При оцінці якості кредитів слід враховувати джерело погашення. При використанні вторинних джерел, тобто реалізації застави, слід враховувати, що це зазвичай тягне за собою затримку платежів, пов'язану з труднощами визначення ліквідності застави, з судовими витратами і відстрочками. Ці фактори звичайно призводять до того, що кінцева сума платежу за боргом, отримана із залученням вторинного джерела, не відповідає очікуванням банку щодо повного погашення зобов'язань позичальника. Така ситуація часто має місце у кредитній діяльності банків, і вона сприяє підвищенню рівня кредитного ризику.

У разі якщо банк покладається повністю на гаранта як на вторинне джерело погашення, то банк повинен мати повну інформацію про фінансове становище даної особи для оцінки його здатності погасити кредит у разі потреби. Якщо гарант – це єдине джерело погашення кредиту, при класифікації позики повинні бути враховані не тільки його платоспроможність, але і бажання погасити гарантований їм кредит, що встановити вкрай складно.

На нашу думку, при всьому різноманітті роботи з оцінки рівня кредитних ризиків вона повинна включати в себе:

а) підрахунок розміру схильності до ризику. При його підрахунку віддається перевага максимально реальному розміру очікуваних збитків. Наприклад, при підрахунку ризику неповернення кредиту всі непогашені зобов'язання клієнта додаються до вже наявної заборгованості цього клієнта перед банком. Припустимо, клієнт має прострочений кредит в сумі 500 тис. грн. і борг по відсотках за кредит у сумі 60 тис. грн. Отже, схильна до ризику сума в 560 тис. грн. ;

б) визначення ймовірності реалізації ризику. На цьому ж прикладі фінансова стійкість клієнта і заставне забезпечення кредиту впливають на ймовірність реалізації ризику, але не на розмір схильності до ризику. Припустимо, виходячи з якості даного кредиту, ймовірність реалізації становить 50%. Корисно розділяти максимальну схильність ризику на категорії відповідно з різною ймовірністю реалізації ризику (ймовірність може бути вище або нижче - це найскладніша частина роботи менеджера - встановити розмір ймовірності ризику) ;

в) величина очікуваного ризику математично може бути розрахована шляхом множення розміру схильності ризику на ймовірність реалізації ризику (560 х 50 % = 280). При поділі ризику на категорії розраховується величина очікування ризику всередині кожної категорії. Знову звертаємо увагу на те, що тут присутня ймовірність і точно встановити рівень ризику надзвичайно складно, тому на практиці банкіри воліють його завищити, якщо банк веде консервативну, обережну кредитну політику, або занизити, якщо банк змушений скорочувати витрати, в тому числі на створення резервів під активні операції, щоб формально показати банк фінансово привабливим.

Ці прийоми можна застосувати в якості інструментів при оцінці сум можливих збитків і створення в зв'язку з цим відповідних резервів на можливі втрати по кредитах. При оцінці ризику кредитної діяльності присутня невизначеність, і практичним способом управління даною невизначеністю може бути аналіз на чутливість, вироблений послідовно з використанням трьох варіантів:

• оптимістичний варіант, орієнтований на найкращий розумний результат, коли існуючі умови на ринку та інші обставини сприяють процвітанню бізнесу даного позичальника і комерційний банк може уникнути втрат. Ступінь ймовірності реалізації ризику невелика;

• песимістичний варіант, орієнтований на найгірший розумний результат, коли ситуація, що склалася на ринку в області діяльності клієнта, в цілому в економіці країни несприятлива для бізнесу клієнта. Для комерційного банку велика ймовірність того, що клієнт не виконає свої зобов'язання перед ним і банк зазнає збитків, тобто кредит виявиться безповоротним ;

• реалістичний варіант, орієнтований на найбільш ймовірний результат у відповідності з реально існуючою ситуацією, придбаним попереднім досвідом роботи в цій галузі банківського бізнесу і знанням фінансового стану клієнта. Якщо для виконання реалістичного підходу мало інформації, то може бути застосоване середнє значення від оптимістичного і песимістичного варіантів оцінки ризику. Ризик оцінюється консервативним способом, тобто слід зупинитися на песимістичному варіанті і його результати.

Таким чином, оцінка кредитного ризику зводиться до визначення якості позики і ймовірності її неповернення позичальником. Особливої уваги потребує питання оцінки інфляційного ризику. Так як висока інфляція - це явище не постійне, а періодичне, то й інфляційний ризик має місце не завжди, на відміну, наприклад, від кредитного ризику, який неодмінно присутній при кожній видачі кожного кредиту в будь-який час, в будь-якій державі. Крім того, інфляційний ризик, на відміну від кредитного, містить ймовірність фінансового виграшу, тоді як кредитний - тільки ймовірність втрати кредитором позичених їм грошей. Ці обставини для комерційного банку мають велике значення, так як банк ризикує чужими коштами, ціна яких (у вигляді процентної ставки) безпосередньо залежить від рівня інфляції. Відповідно ризик встановлення невірної ціни пов'язаний також із рівнем інфляції.

В умовах нормального функціонування економіки з оптимальною інфляцією близько 5-6 % на рік (0,5 % на місяць) банкір легко може розрахувати результат своїх фінансових операцій. Зазвичай у такій ситуації показник інфляції не беруть до уваги, так як інфляційний ризик практично відсутній. Початковий період перехідної економіки в республіках СНД характеризувався дуже високим рівнем інфляції і наявною у зв'язку з цим високою ймовірністю ризику втрат підприємця, який вирішив здійснити певний виробничий проект, і банкіра, який надав кредит на даний проект. Рівень інфляції національної валюти може сильно спотворити справжній стан при аналізі ефективності та виборі варіанту угоди, в організації нового бізнесу, прийнятті управлінського рішення, оцінці рівня його ризику.

Імовірна ситуація, коли неефективний проект під впливом спотворень, що вносяться інфляційними процесами, буде помилково визнаний рентабельним і вигідним. Результат може бути не просто збитковим, а драматичним – підприємець виявиться розореним, у банкіра залишиться неповернутий кредит.

Логічно припустити, що інфляційний ризик зменшується, якщо підприємець використовує для свого бізнесу недефіцитні ресурси, темп зростання ціни на які нижчий, ніж темп зростання інфляції. При цьому темп зростання ціни на готову продукцію випереджає темп інфляції. У такому випадку інфляційний коефіцієнт перевищує одиницю за рахунок «ножиць» – зміни цін на використовувані ресурси при виготовленні товару і його продажу в умовах інфляції. Зростання цін на ресурси відстає, а ціни на готовий товар випереджають рівень інфляції. При такому збігу обставин виробник і продавець товару отримують додатковий, дуже високий прибуток, що дозволяє їм брати кредити навіть за досить високою процентною ставкою. Але для визначення перспективи бізнесу, особливо на 3 роки і більше, необхідні точні прогнози, а це вельми проблематично: «Жоден футуролог не в змозі передбачити з достатньою точністю, що буде з конкретним бізнесом через два, три і більше років, наскільки він виявиться прибутковим, який ризик скорочення доходів або ще гірше – збитковості виробництва ».

Не менш важливо у зв'язку з цим вміти визначити купівельну спроможність грошей в умовах інфляції. Логічно, що банки можуть мати прибуток, видаючи кредит за ставкою вище рівня інфляції і беручи депозити за ставкою нижче рівня інфляції.

Практично повної нейтралізації інфляційного ризику банки досягають за рахунок видачі короткострокових кредитів (на 1 – 3 місяці) або за рахунок встановлення плаваючої процентної ставки за кредитами, що видаються на строк більше 3 місяців. При цьому банки воліють залучати більше «довгих грошей» за фіксованою ставкою, одночасно передбачаючи в депозитному договорі пункт про одностороннє право зменшити ставку у випадку падіння рівня інфляції. Багато банків використовували такий прийом, тому у вкладників не було вибору, і вони погоджувалися з такими жорсткими умовами. Втрати від знецінення грошей несуть юридичні та фізичні особи, які розміщують їх у депозити банкам.

Таким чином, за результатами нашого дослідження ми прийшли до висновку, що розрахувати ризик математично точно неможливо. Якби ризик піддавався точній математичній оцінці і розрахункам, то перестала б існувати невизначеність і ймовірність. Ризик тому й має місце у всіх сферах людської життєдіяльності, що його не можна обчислити, навіть в повній мірі застрахуватися від нього, уникнути або виключити.

Висновок. Ми не ставили за мету запропонувати нову універсальну формулу розрахунку і оцінки величини ризику; можна говорити тільки про оцінку рівня ймовірності матеріалізації ризику, який може бути помірний, значний або високий. Очевидно, що ймовірність ризикової події пов'язана з рівнем ризику, тобто чим вище рівень ризику, тим вище ймовірність, що така подія станеться. Наприклад, частіше виявляється неповерненим кредит з низькою якістю. У реальності оцінка банківського ризику є складовою частиною системи управління ризиками в банку, має ряд специфічних особливостей, на підставі чого можна зробити наступні висновки:

• в ринковій економіці неможливо дотримуватися одного незмінного підходу до питань управління та оцінці банківських ризиків;

• методологічні прийоми, розроблені класиками економічної теорії і сучасними вченими в області категорії «ризик», при оцінці господарських або підприємницьких ризиків цілком можуть бути використані при оцінці банківських ризиків;

• термін «оцінка ризику» органічно пов'язаний з імовірністю, тобто слід говорити про оцінку ймовірності настання ризикової події в діяльності комерційного банку чи іншого господарюючого суб'єкта;

• відповідно до теорії ймовірності ризикова подія може трапитися навіть при дуже низькій його ймовірності, в умовах форс-мажору;

• інфляційний ризик відрізняється від інших видів ризиків, так як він має місце тільки в періоди інфляційної економіки;

• інфляційний ризик містить високу ймовірність отримання додаткового прибутку;

• точно оцінити ризик неможливо, так як його природа і сутність містять невизначеність. Якби була можлива точна математична оцінка, то виключалося б існування невизначеності, а отже і ризику.

Складність застосування теоретичних підходів в оцінці банківських ризиків, обумовлює актуальність і невичерпний інтерес до даної теми, стимулюючи пошук найбільш дієвих методів управління банківською діяльністю.

Література

1. Андриевская И.К. Стресс-тестирование: обзор методологий. /И.К.Андриевская// Модернизация экономики и общественное развитие: VIII Международная научная конференція, апрель 2007: http://new.hse.ru/sites/mbd/programs_doc станом на 19.04.2007 р.

2. Лобозинська С.М. Співвідношення державного регулювання та ринкового саморегулювання в процесі координації банківської системи // С.М. Лобозинська// Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУУ. - 2007, вип. 17.2. - С. 184-189.

3. Мамутов В. Про поєднання держрегулювання і ринкової саморегуляції // В.Мамутов//Економіка України. – 2006. – №1. – С. 59-65.

4. Новицький В. Є. Інституціоналізм у діалектиці сучасного економічного розвитку //В.Є. Новицький// Економіка України. – 2005. – №7. – С. 49-57.

5. Постанова Правління НБУ № 91 від 16.03.2006р. п.1.1.

6. Толчин К.В. Об оценке эффективности деятельности банков //К. В.Толчин// Деньги и кредит. – 2007. – №9. – С. 58-62.

7. Ходачник Г.Е. Зарубежный опыт диагностики кризисного состояния в банковской сфере.//Г.Е.Ходачник//Корпоративный менеджмент http://www.cfin.ru /press/management/2001-4/07.shtml станом на 23.02.2007 р.

8. Crouhy, M., and D. Galai. 1986. “An Economic Assessment of Capital Requirements in the Banking Industry”. Journal of Banking and Finance (June, 1986), pp. 231–241.

9. International Financial Reporting Standart 7 “Financial Instruments: Disclosure”. International Accounting Standarts Board. – London, 2005// www.iasb.org.

Стаття надійшла до редакції 16.03.2013 р.

2915 poligrafua 4497 PORT bigmir)net 4330 2847
ТОВ "ДКС Центр"